

Rijk en spreekt hij zijn groote bezorgdheid uit, dat het Duitse leger van vroeger, dat zoo Christelijk was, over zal gaan in een revolutionnaire bende, een „revolutionair landsknechtendom“.

In het derde deel, dat de angstwekkende woorden boven zich heeft staan: de nieuwe verdeling der wereld, wordt dan de buitenlandsche politiek van het Derde Rijk onder de loupe genomen. Er zouden strevingen zijn om via de verdeling van Europa in invloedssferen te geraken tot een nieuwe verdeling van de geheele wereld in zulke invloedssferen en daardoor tot heerschappij van Duitschland over de geheele wereld. De schrijver is hier buitengewoon interessant. Engeland is volgens de Nazi's de „witte man, die den last niet meer dragen kan“, Frankrijk sterft uit en zal verdeeld worden tusschen Italië en Duitschland: was Lyon vroeger geen Duitse handelsstad?

Duitschland zal zich omringen door een stoet van half-onafhankelijke volgelingen (Tsjecho-Slowakije en Polen zijn hiervan een „lichtend“ voorbeeld), en tenslotte zal de geheele wereld buigen voor het Duitse genie.

En dat dergelijke fantastische plannen wellicht aan de buitenlandsche politiek ten grondslag liggen, wordt door den auteur uit de geschiedenis van het Derde Rijk bewezen. Duitschland had in den weg van onderhandelingen alles kunnen verkrijgen, maar het koos den weg van geweld. Het liep weg uit den Volkenbond, annexeerde Oostenrijk, wilde geen vrede met Polen, enz. enz., de oplossing in Europeeschen geest werd moedwillig afgewezen.

Wij willen nu in de vierde plaats komen tot een beoordeeling van dit boek. En daarin willen we uitspreken, dat ieder, die kan, van dit boek kennis moet nemen.

In de eerste plaats, omdat dit boek de werkelijkheid laat zien. Ik noem maar het feit, dat in dit boek de uitzonderlijke genialiteit van Hitler erkend wordt. Meestal lacht men om dezen man, maar Rauschning laat zien, dat we in hem met een groot man te doen hebben. Men kan dat betreuren, of niet, het is zoo. De Antichrist zal ook groot zijn! En we doen beter de waarheid onder oogen te zien dan ons te vleien met de gedachte: het zal zoo'n vaart wel niet loopen. En ik noem maar het feit, dat Rauschning open oog heeft voor het goede, dat Hitler tot stand gebracht heeft. Ware er niet die achtergrond van wereldhegemonie-strevingen, dan zou hij tot Praag achter Hitler gestaan hebben! Ook achter de totale mobilisatie, de blokkade dwingt immers daartoe. En zoo kunnen we meer noemen; ja, hier wordt ons de werkelijkheid voor oogen gesteld.

In de tweede plaats: hier worden ons de wortels geteekend van het nationaal-socialisme. Dat is niet orde, discipline enz. Orde in het nationaal-socialisme is gansch iets anders dan de orde, die Christenen voorstaan. En dat geldt van alle nationaal-socialistische „waarden“. Duidelijk kan ons worden, hoezeer alle bestrijders van het nationaal-socialisme gelijk gehad hebben, die het op één lijn stelden met het bolsjewisme. Het bondgenootschap met Rusland is maar niet toeval, het zijn vrienden, die elkaar gehaat hebben om wat eigenlijk futiliteiten waren.

In de derde plaats: we krijgen een juist blik in den nood van de wereld. Die nood is niet het verloren gaan van onze rust, van de humaniteit, van den achteruitgang van de cultuur, de nood is, dat het nationaal-socialisme de consequenties trekt van de leeringsen van vroeger. Verzwakking van het Oude Testament moet voeren tot verzwakking van het Nieuwe Testament en tot wegdoen van den Bijbel. Het losmaken van de ethiek van het Woord Gods tot het ondergraven van alle ethische waarden. Het regeren om macht te hebben moet voeren tot de consequente theorieën van de radicale Nazi's. En met angst in het hart denken we aan de vele Nieuwe Testamentjes, die in onze kerken liggen, aan de vele zoogenaamd-gemiddelde theorieën, die in ons land gepredikt worden: moeten we daarmee het nationaal-socialisme tegenhouden? Wordt het in ons land niet op allerlei wijzen bevorderd, in de kerk, door filosofen, door theologen, door den man van de straat en misshien wordt het door al die menschen en stroomingen nog heel wat meer bevorderd dan door de N. S. B.

In de vierde plaats: we kunnen leeren — en helaas, hier stelt Rauschning teleur, al heeft hij het over Christelijke waarden enz. — dat in dezen grooten nood alleen het vertrouwen op God en het wandelen naar Gods Woord uitkomst brengen kan. Geen lapmiddeltjes kunnen hier baten. Ik kan niet beoordeelen, of de buitenlandsche politiek van Hitler werkelijk gedragen wordt door de gedachte van de wereldhegemonie, ik kan ook niet beoordeelen, of Hitler inderdaad heel zijn wereldbeschouwing maar als masker draagt, maar ook al zou Rauschning hierin ongelijk hebben, hij is en

blijft een afvallige! Zie boven... het nationaal-socialisme werkt met een totaal-verkeerde wereldbeschouwing en heeft daardoor ontzaglijk-daemonische krachten in den mensch wakker gemaakt. Wie kan die krachten keeren?

Bij goedvinden van den onzen-in-dit-opzicht-zeer-welwillenden-redacteur hoop ik een artikel te kunnen schrijven over een geheel ander actueel boek: Europa und die Seele des Ostens. In dat boek wordt de redding uit den nood alleen verwacht van het opleven der religie.

De redding kan alleen komen van het terugkeeren tot de WARE religie, tot het wandelen naar Gods Woord in het geloof in den Heere Jezus Christus. Tegenover zoo grooten nood passen heel groote middelen: het totale wandelen naar Gods geboden.

Rauschning's boek is soms een illustratie van Openbaringen. Het wijst heen naar den Antichrist, die zeker komen zal. Moge de Heere onze God, Die regeert, ons en velen met ons, brengen tot den dienst van Hem, naar lichaam en ziel, totaal. Totale mobilisatie! Den ganschen Christen in dien oorlog, die duren moet tot aan de wederkomst. En dan: er blijft een rust over voor het volk van God. De rust van het herwonnen Paradijs, door Jezus Christus, onzen Heer, den Koning der Koningen.

M.

M. Vr.

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

II.

De verdrongen vraag.

Reeds spoedig laat Scholte de gezangen weer na: Pape meldt aan Janssen:

Heusden, de 5e Sept. 1833.

„... Ik heb na veel zoekens eindelijk het besluit der Zuid-Hollandsche Synode betrekkelijk de invoering der gezangen gevonden... [Het is, of diende, in elk geval te worden opgenomen in de notulenboeken van alle Brabantse kerken.]

„Regt verdrietig is het mij gedurig te vernemen, dat Ds Scholte de gezangen volstrektelijk niet meer laat zingen, zooals de predikant van Aalburg, Van Veen, gisteren dat nog verhaalde; regt onaangenaam is het mij, het Klassikaal Bestuur slaphoud, losheid, onverschilligheid ten laste te hooren leggen, en als men van het Kl. Bestuur spreekt, dan noemt men in zijn gedachten den naam van den scriba... [Inderdaad! Pape, en niet de praeses Van Spall, was de spil der classis.]

„Ik zeg UEd. hartelijk dank voor de gunstige tijding voor mijn neef benoemd te Sprang. Aan UEd. is hij gedurende zijne studie (200 jaarlijks verplicht geweest, aan UEd. zal hij zijne benoeming te danken hebben; aangenaam, dubbel aangenaam is het mij er te kunnen bijvoegen: En hij zal ook UEd. deswege dankbaar, blijvend dankbaar zijn!“

In het najaar van 1833 doet Ds G. F. Gezelle Meerburg zijn intrede te Almkerk, en na veel tegenwerking („Er schijnt een nauwe vriendschap tusschen Scholte en Van Rhee te bestaan“ (Pape, 20 Dec. '33 aan de class. Middelburg) ontvangt „de blomzoete Van Rhee“ approbatie op zijn beroep naar Veen. Zijn intrede aldaar op 13 Juli '34 was „geruchtmakend“, o.m. omdat hij, na onverstaaenbaar zacht het verplichte gezangvers te hebben voorgelezen, op het gezangboek ging zitten.

Zoowel Scholte als Gezelle Meerburg geraken in het voorjaar van 1834 reeds in geding met het Classicaal Bestuur.

Scholte vanwege een verkiezingskwestie¹⁾, Pape schrijft 29 April:

„Ons Bestuur heeft Ds Scholte aangeklaagd bij het Prov. K. Bestuur van Noord-Brabant, wegens miskenning der bestaande Reglementen, en verguizing der Klassikale autoriteit, doch Z.Eerw. gaat voort om ook geen enkel gezang meer te laten zingen; van dit vergrijp heb ik alleen melding gemaakt in een confidentieel rapport, als bijlage tot de tabel der kerkvisitatie, of er vanwege ons Prov. K. Best. desaan gaande eenig voorstel zal worden gedaan, dat aanleiding tot eenige algemeene maatregelen zoude kunnen geven.“

Ofschoon Scholte dus reeds meer dan een half jaar geen gezangen liet zingen, heeft men „om redenen van gewicht“ (visitatie-rapport, Arch. van Heusden) het nog niet gewaagd, om de kracht van het, als een Phoenix uit zijn asch verreezen, besluit van Breda op hem te beproeven.

Meerburg's eerste vergrijp was het nalaten der vier (!) Avondmaalsvragen, welke noch hij, noch Van Rhee, noch wij in de kerkelijke archieven konden vinden.

„Gisteren (Pape, 29 April '34) ontving ik van den burgemeester van Almkerk een missive, in-

houdende dat Ds Meerburg Snarenberg [de scriba noemt hem ook wel eens Smeenburg!] in weerwil van zijn verzoek, ook nu wederom de 3 vragen voor de Avondmaalsviering niet heeft gelieven voor te stellen. UEd. ziet, dat gemelde predikant getrouw de voetstappen volgt van Ds Scholte, op wiens aanbeveling hij te Almkerk beroepen is. Waarlijk in al de jaren dat ik scriba ben, heb ik zooveel moeite niet gehad, als sedert de komst van Scholte cum suis. Macalister, die 1.1. Zondag voor mij predikte, ging uit nieuwsgierigheid hem des middags hooren. Bij zijne terugkomst vroeg ik hem zijne opinie. Gewaand en rediten, maar bovenal verdediging van Davids vloekpsalmen, hetwelk hij in deze dagen, dus drukte hij zich uit, bijzonder gewichtig oordeelt. Hij predikte over: „Gij zult niet doodslaan“ meldde mij mijn Bommelsche vriend.“

Den 17en Mei een paar dagen te laat, want De Cock was den 14en Mei in Den Haag op audiëntie, nà het bezoek te Doeveren, rapporteert Pape: „Bij Ds Scholte te Doeveren zijn thans gelogeed De Cock, Pred. te Utrum, en Kohlbrugge; wat of deze Triple Alliantie zal uitvoeren, zal de tijd leeren [hun wegen liepen spoedig wonderlijk uiteen naar Amerika, Duitschland en „het vaderland daarboven“], zeker is het, dat de gisting in deze streken hand over hand toeneemt, en hedenmorgen kwam mij een boer van Aalburg waarschuwen, om mij toch niet tegen des Heeren werk (gelijk hij het noemde) te verzetten.“

Janssen, door Pape's dateering misleid, beoordeelt het samentreffen aldus (22 Mei):

„Daar de Gereformeerde Ultramontanen thans zoo roerig zijn is het niet te verwonderen, dat De Cock, die hier in Den Haag bij den Koning en Minister geen heul gevonden heeft, bij Scholte en Kohlbrugge twist is gaan zoeken. Ik vrees de mannen niet, wanneer onze kerkbesturen algemeen behoorlijk handelen, dat is: gevoelens en spreekwijze vrij latende, de goede orde en de stipte opvolging der kerkelijke verordeningen... handhaven, nooit door halve maar door heele maatregelen.“

Deze laatste woorden bevatten critiek op het beleid van het Class. Bestuur, dat „eene halve maatregel“ nam, terwijl het door een heele Van Rhee had kunnen weren; men vindt ze ook weer terug in de critiek van Donker Curtius, president van de Haagsche Synode, Nieuwold, vice-president, en prof. Pareau op de handelwijze der Synode, toen deze vergadering de afzetting van De Cock ongeldig verklaarde en hem nog 6 maanden bedenktijd gaf.

Deze Synode zond tevens een vermaning aan alle predikanten om „zich met bedachtzaamheid te onthouden van alles wat de zuiverheid hunner belijdenis en Evangelieprediking eenigszins in verdenking zou kunnen brengen“, — waarop Scholte, volgens den burgemeester van Sleuwijk (4 Sept. 1834) „voor 14 dagen, op zekeren Woensdag, openbare godsdienst heeft gehouden, tot behandeling der missive van de Synode, welke missive hij voor de gemeente heeft uitgeplozen, en daarbij zich van lasterlijke uitdrukkingen bediend; — deze openbare voortzettingen mogen wij niet langer werkeloos aanzien, en het Klassikaal Bestuur heeft 3 leden benoemd om op de plaats zelve Ds Scholte te verhooren wegens voorgeschrevene punten.“ [o.m. nu ook het Gezangen-verzuim.]

Scholte's prediking te Utrum leidt dan tot zijn overhaaste schorsing. Pape schrijft, 29 October '34, aan Janssen:

„Gisteren hadden wij vergadering, toen voorgegisterden en eergisterden de ministeriële kennisgevingen en bijlagen kwamen. Het resultaat is in bijgaande missive vervat, eenstemmig hebben wij Scholte geschorst, en er is een commissie (Pape, Suringar?, van Veen) benoemd, om tegen Woensdag aanstaande hem te hooren... Daar de aanklacht niet van den Ring Heusden, maar van het Departement is gekomen, verzoekt Pape inlichtingen, aan wie Scholte's eventuele antwoorden moeten worden gezonden, en vervolgt:

„Ik ben moede van het schrijven over dien dwazen jongen man.

„Aan de burgemeesters zijner dorpen heb ik, met kennisgeving zijner schorsing, mij gericht om maatregelen voor de openbare godsdienstige rust en veiligheid der predikanten bij de waarneming van den godsdienst, want wat te Utrum is voorgevallen, kan ook hier gebeuren, en wat is niet van Religieuze dwepenij te vreezen...“

„Wat nader merkwaardigs voorvalt zal ik UEd. melden. De procedure die ons Bestuur tegen hem heeft, wordt buitendien voortgezet, en het een zal zoowel als het andere zijne afzetting kunnen tengevolge hebben.

„Vergeef schrift, want de tijd ontbreekt tot ordelijke letter.“

Janssen (1 Nov.) vernam dit eenparig besluit „met veel genoegen. Zulks was ook zeer aangenaam aan den Minister en de Synodale Commissie“, en wat het doorzenden van Scholte's verweer betreft, och, dat is immers overbodig, want:

„Een eigenlijk klager bestaat er niet, maar het kerkbestuur ontvangt van hoogerhand officiële stukken, legale proces-verbalen, die stellige bevelen der schuld medebrengen, en alleen zouden kunnen verzwakt worden door onwraakbare ge-

tuigen voeren van ge... der be... Moch... heden i... getuige... „maar... kan he... op gro... bewijs... De C... het ei... den tes... nannet... het N... meen... burger... reeds... de Rir... maar... Koning... Scho... pastori... (eigend... feeten... Gender... te Heu... van D... Doever... Hun... gesche... „De K... den H... piele... Hervor... nemen... geweld... kunstg... dersche... Donk... vraagd... Prov... zel, er... benoem... Ministe... zicht v... pastori... door e... schap... admini... de goe... en kor... Dit a... er o.m... „De... stuur v... Scholte... te ver... Op c... gedach... dood t... e.s., di... Ned. H... bewijs... hun l... Doodes... De b... heeft... vangen... Genera... nadere...

„Am... „Met... het go... den sca... en besl... dan oc... Met he... het lu... komt e... sikaal... kerkera... „Ma... van he... bant... koud... Van E... bestuur... geschre... te wek... „Moc... lijk en... „Daa... dent va... fermer... Van... 11 Jun... men te... lidenis... voor u... drager... ken in... loofsbe... handh... wijzen... ik in... Ja, h...